

Ismertetések. Az ismertetéseket tartalmazó rovatban elsőként ZBIGNIEW BABIK kritikai észrevételeit olvashatjuk IVETA VALENTOVA szlovák mikrotoponimák gyűjtésével és névtár formájában történő kiadásával foglalkozó 2018-as könyve kapcsán (229–238). Ezt követi az európai névtani periodikák szokásos szemléje, benne magyar vonatkozásként a Névtani Értesítő 40. és 41. számának a bemutatása (229–238).

A tudományos élet krónikája. A rovatban elsőként a 2018-ban elhunyt Aleksandra Ciešlikowa munkásságát, illetve tudományos jelentőségét bemutató két írást olvashatunk (259–265, 266–272). Ezután az ICOS 2019-es helsinki nyári egyetemének az összefoglalója következik (273–274). Végezetül egy szlovákiai és egy orosz névtani konferenciáról olvashatunk rövid beszámolót (275–277, 278–280).

KENYHERCZ RÓBERT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6312-3532>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Kölcsy Ferenc Tanítóképzési Intézet

Acta onomastica 61. (2020)

Főszerkesztő: PAVEL ŠTĚPÁN. Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha. 520 lap

2020-ban a cseh folyóiratnak két száma jelent meg; tartalmukat a továbbiakban rovatonként ismertetem.

Tanulmányok. A rovatban 11 cseh, 4 szlovák, 4 angol, 2 orosz és 1 lengyel nyelvű cikk, összesen 22 tanulmány szerepel. Az alábbiakban névfajták szerint tárgyalom a publikációkat.

Helynévi témájú tanulmányok. M. BELÁKOVÁ (7–19) a Kis-Duna északi részének standardizált és nem standardizált vízneveit vizsgálja diakrón szempontból. Az összegyűjtött 357-ből 135 víznév 12–19. századi, 222 pedig 20–21. századi írott forrásokból származik. V. BLÁŽEK (20–28) a *Chřiby* és a *Brdo* hegységek etimológiájával foglalkozik (a Chřiby hegység legmagasabb csúcsa a Brdo). A nevek a szerző szerint szemantikailag összefüggést mutatnak. A. I. ILIADI (48–60) a Don menti víznevek alán eredetű réteget mutatja be, melyek a múltbeli alán–szláv nyelvi kontaktusokra utalnak. E. KACZYŃSKA (76–101) a helynévgörögösítés sajátosságairól, az 1909-ben Görögországban létrejött helynévbizottság helységnev-változtatási munkálatairól értekezik, amely például Krétán 102 településnév megváltoztatását eredményezte. A szerző a helységnevek görögösítését az 1920–1987 közötti időszakban megváltoztatott krétai településnevekkel szemlélteti. V. LÁBUS (126–135) a Vysoké nad Jizerou város kataszterében lévő helyneveket nyelvjárási szempontból elemzi. A gyűjtött korpuszban a hangtani, alaktani, szókészletnyi nyelvjárási sajátosságokat mutatja be. S. LYCHUK (136–152) a szláv nyelvekben, azon belül az ukrán nyelvben előforduló népi földrajzi közneveket tárgyalja. Rámutat a téma kutatásával kapcsolatos elméleti-módszertani kérdésekre is. M. NOVÁKOVÁ (153–160) a cári Oroszország ma Ukrajnában lévő, csehek által lakott településeinek neveivel foglalkozik. A 102 helységnevet etimológiai szempontból csoportosítja. A cseh és ukrán

eredetű helységnevek mellett a névanyagban vegyes, cseh–ukrán kontaktusváltozatok is megjelennek (pl. az ukrán tőhöz cseh szuffixum kapcsolódik). J. PLESKALOVÁ (175–184) a történeti és élőnyelvi mikrotoponimák közti összefüggésről ír. A diakrón és szinkrón helynévállomány használatának sajátosságait délmorva települések névanyagán keresztül szemlélteti. Kiemeli a név orientációs funkciójának szerepét: a múltban és jelenben is fontos tájékozódási pontokat azonosító helynevek a helynévállomány alapvető rétegét alkotják. J. DAVID és A. RUPÍŇSKA (299–310) pragmatikai-kommunikációs szempontból értelmezi három, az 1945–1989 közötti cseh sajtóban megjelenő helynév variánsainak (*Podkarpatská Rus / Zakarpatská Ukrajina; Bahía de Cochinos / Zátoka svini; Falklandy / Malvíny*) használatát a politikai diskurzusban. A szerzőpáros rámutat arra is, hogy a *Bahía de Cochinos* helynevet helytelenül fordították le cseh nyelvre: a *Zátoka svini* jelentése 'disznók öble'. A *cochino* szó az öböl nevében nem disznót jelöl, hanem egy tengeri hal (Balistes vetula 'királynő ijhal') megnevezése Kubában. J. MATÚŠOVÁ (343–360) a két világháború közötti időszakban standardizált cseh helynevekkel kapcsolatos észrevételeit közli. M. ZIRHUTOVÁ (388–402) a *soutka* 'szűk utca' cseh földrajzi köznévvé előfordulását vizsgálja Csehország helyneveiben.

Személynévi témájú tanulmányok. M. KAZÍK (102–125) Moravany nad Váhom (Moraván) település 19. század 2. feléből származó egyházi anyakönyvei alapján tárgyalja a nők és férfiak bérmanevét. A tanulmány végén táblázatokban, betűrendben is közli az összes bérmanevet. M. PUKANEC (185–193) a 9–10. században a Nagymorva Birodalom területén uralkodó Mojmir-ház két képviselőjének (Mojmir és Szvatopluk) személynevét elemzi történeti-etimológiai szempontból. I. BAREŠOVÁ (267–286) japán diákok körében vizsgálja a személynevekből alakult ragadványneveket. A kérdőíves kutatása során 989 diákragadványnevet gyűjtött össze. J. DAVID és J. DAVIDOVÁ GLOGAROVÁ (287–298) a cseh nemzeti korpusz publicisztikai szövegeiben megjelenő, ismert személyek nevét tartalmazó kollokációkat (pl. *a cseh Elvis Karel Zich, a cseh Brad Pitt, a morva Edison*) elemzi. Ž. DVOŘÁKOVÁ (311–331) jobbagyok 17. századi cseh írott forrásokból származó családnéveit hasonlítja össze a jelenkori (2017-es) cseh családnévállománnyal. Elsősorban a *K* betűvel kezdődő családnéveket veszi górcső alá, melyek statisztikailag a legnagyobb számú családnévanyagot teszik ki a vizsgált korpuszból. SLÍZ MARIANN angol nyelvű tanulmánya (361–374) a középkori latin és német nyelvű magyarországi írott forrásokból származó személynévanyagban fellelhető kontaktushatásokat tipologizálja. Nyelvbeli közvetlen és közvetett, valamint diskurzusbeli (hangtani, helyesírási, morfológiai, szintaktikai) névkontaktus-jelenséget különböztet meg.

Egyéb témákkal foglalkozó névtani tanulmányok. A. CHOMOVÁ (29–47) a kutyanevek használatáról értekezik egy kisebb közösség kommunikációjában. Azt vizsgálja, hogy az egyes családtagok milyen névváltozatokkal (pl. *Pici, Piciko, Picinko*) szólítják, illetve említik a tulajdonukban lévő kutyák nevét a különböző kommunikációs szituációkban. A. KALASHNIKOV (61–75) a Shakespeare Szentivánéji álom című vígjátékában előforduló kézművesek hat tulajdonnevét elemzi a mű tíz orosz fordításában. Az orosz nyelvű névfordítások többsége a 20. századi angol kritikai kiadások megjegyzései alapján történt, a személynevek a kézművesek foglalkozására vagy valamilyen tulajdonságára utalnak. K. OSOLSOBĚ és H. ŽÍŽKOVÁ (161–174) a cseh nemzeti korpuszban előforduló tulajdonnevek felismerésével kapcsolatos problémákat ismerteti. A cseh nyelv automatikus morfológiai analízise során a számítógépes program gyakran nem tudja elkülöníteni az adott morféma köznévi vagy tulajdonnévi státuszát a szövegben. A korpusznyelvészeti kutatás

alapjául 28, állatnévből származó helynév szolgált. M. ŠUBRTOVÁ (194–209) a parfümneveket jellemzi névrendszertani szempontból, s a névfajta megnevezésére a *parfémonima* terminust javasolja. Összesen 69 olyan parfüm névadásának indítékát, keletkezéstörténetét ismerteti négy korszakra bontva, amely az 1889–1989 közötti időszakban jelent meg a piacon. Az elemzett korpusz idegen eredetű, nagyrészt francia neveket tartalmaz. N. KOLESNIK (332–342) ún. folklóronomasztikával, vagyis a szóban terjedő néphagyományokban (mesékben, mondákban stb.) meglévő tulajdonnevek sajátosságaival foglalkozik írásában. D. SVOBODOVÁ (375–387) az idegen nyelvű filmek címeinek cseh nyelvi környezetbe való adaptációjáról, fordításáról értekezik.

Vita. E rovatban két hozzászólás olvasható. H. BICHLMEIER (403–416) az egykori *Beikheim* megnevezésű település nevének német eredzetetését vitatja, a megszűnt helység nevét szláv etimológiájának tartja. P. ŠTĚPÁN (417–439) a cseh nyelvben használatos helynevek helyesírásával kapcsolatban közli kritikai észrevételeit.

Recenziók. A folyóirat több kiadványt ismertet (210–230, 440–462): cseh nyelvű, gyermekeknek írt és illusztrált, népszerűsítő jellegű névnaprárt; két, a Cseh Tudományos Akadémia által kiadott könyvet: az egyik a cseh nyelvjárások szóállományát mutatja be, a köznevek mellett tulajdonneveket is értelmezve, a másik pedig a történelmi személyiségek nevéből származó cseh helységneveket és mikrotoponimákat elemzi történelmi szempontból. Megismerhetünk továbbá egy Dél-Szilézia lakosainak 19. századi családneveit tárgyaló, lengyel nyelvű szótárt; egy, a *Bardutzky* családnévről szóló, német nyelvű monográfiát; egy, a Cseh Köztársaságban működő névbizottságok történetét és a helynevek utóbbi száz évben véghez vitt standardizálásával kapcsolatos megjegyzéseket tartalmazó cseh nyelvű könyvet; egy Plzeň és Opava városok utcanévállományát ismertető szótárt; két ukrán helynévszótárt; egy, a szlovák mikrotoponimák lexikáját feldolgozó monográfiát; valamint egy, a tulajdonnevek és köznevek kapcsolatrendszerével foglalkozó, német nyelvű konferenciakötetet.

Krónika. E rovatban két megemlékezés (Aleksandra Ciešlikowa, 1936–2018; Stanislava Kloferová, 1955–2020) és két születésnap köszöntés (Pavol Odaloš, Jana Matušová) található (231–242, 463–471).

Hírek és megjegyzések. Névtanosok kollektívája ismerteti az egyes országokban megjelenő névtani folyóiratokat (többek között a Névtani Értesítő 40. számát is, 243–244), kiadványokat, konferenciákat, a 2019-es helsinki névtani nyári egyetemet, a tulajdonnevekkel foglalkozó, sajtóban és világhálón olvasható rövid cikkeket (243–254, 472–513). Ž. DVOŘÁKOVÁ és M. KNAPPOVÁ beszámolnak a 2019-ben Csehországban kérvényezett új keresztnemekkel kapcsolatos szakértői véleményekről (506–513).

BAUKO JÁNOS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1297-6177>

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Közép-európai Tanulmányok Kara